

Høringsprosess for kapittel 3 i Rammeplan for kulturskolen – fase 1 (fagplanpiloten)

Rapport, 2017

Forfattere: Rut Jorunn Rønning, Anders Rønningen, Inger-Anne Westby

Rapporten er skrevet av:

Rut Jorunn Rønning - Norsk kulturskoleråd

Anders Rønningen - Norsk kulturskoleråd og Høgskolen i Sørøst-Norge

Inger-Anne Westby - Norges musikkhøgskole

Utgitt av: Norsk kulturskoleråd, Trondheim 2017

Innholdsfortegnelse

Innledning	4
Fagplanpilots innhold	4
Organisering av fagplanpilots	5
Partnerkommuner og kommunesamlinger	5
Veiledergruppen	6
Organisering av partnerkommuner og veilederteam	6
Teoretiske innfallsvinkler	7
Metoder som har vært brukt	8
Høringssvar	9
Funn og resultat fra Fase 1 - ITP	9
Erfaringer med fagplanpilots, innspill til videre prosess- og utviklingsarbeid	12
Aksjonslæring som kulturskoleutvikling	11
Proessen i et teoretisk-metodisk perspektiv	14
Oppsummering og innspill	16
Rektorenes erfaring med prosjektet	16
Fagnettverk	17
Ledersamarbeid	17
Kulturskoleutviklingsarbeid	17
Organisasjonsutvikling	18
Innspill til videre kulturskoleutviklingsarbeid i regi av Norsk kulturskoleråd	18
Litteraturliste	19

Innledning

På Norsk kulturskoleråds landsmøte i 2012 ble det vedtatt at arbeidet med ny rammeplan skulle igangsettes. Landsmøtet i 2014 vedtok de to første kapitlene (den generelle delen) av kulturskolens nye rammeplan, «Mangfold og fordypning».

Kapittel 3, fagplanene for kulturskolens fag dans, musikk, skapende skriving, teater og visuelle kunst, ble ferdigstilt september 2016. Det er utarbeidet en langsiktig framdriftsplan for å kvalitetssikre implementeringsarbeidet i kommunene.

Rammeplanens generelle del var gjennom en nasjonal høringsprosess før den ble vedtatt på landsmøtet i 2014. Når det gjelder kapittel 3, fagplanene, ble det av sentralstyret i Norsk kulturskoleråd lagt opp til en tredelt «gjørings- og høringsprosess». Denne besto av tre faser:

- Fase 1, som denne rapporten omhandler (heretter kalt *fagplanpiloten*).
- Fase 2, som ble bygget på erfaringer fra Fase 1 og inkluderte kulturskoler fra alle fylker.
- Fase 3, som var en åpen høring. Kulturskolene som deltok i Fase 1 og 2, ble veiledet i prosessarbeid med mål om å kunne gi høringssvar til rammeplanens kapittel 3 og utarbeiding av lokale læreplaner.

I løpet av denne gjørings- og høringsprosessen ble tilbakemeldinger fra kulturskolene viktige for den endelige utformingen av fagplanene. Rammeplanen skal ligge til grunn for utarbeidelse av lokale læreplaner og arbeidet i fagplanpiloten har derfor rettet seg mot kulturskolens ledelse og lærere.

Fagplanpilotens innhold

I fagplanpilotens prosjektbeskrivelse ble følgende føringer gitt:

- Bidra til å utvikle metoder for prosessarbeid som kan brukes ved implementering og institusjonalisering av fagplaner på kulturskoler i hele Norge.
- Bidra til en systematisk utprøving av fagplaner innen fagområdene dans, musikk, skapende skriving, teater og visuelle kunst samt en kvalitativ evaluering av utprøvingen som spilles inn i høringsprosessen av fagplanene.
- Bidra til å prøve ut en modell med veilederteam, med tanke på utvikling av veilederkorps i forbindelse med implementerings- og institusjonaliseringsarbeid med ramme- og fagplan.

Fagplanpiloten ble gjennomført høst 2015 og vår 2016. Intensjonen var at fagplanpiloten skulle bidra med innspill til fagplangruppene som arbeidet med utkast til de respektive fagplanene, parallelt med gjennomføringen av fagplanpiloten.

Det var ikke mulig å få til systematisk utprøving av fagplanene i praksis fordi utkastet til fagplantekstene kom såpass sent. Men innblikk i det pågående arbeidet og vurdering av utkastene til fagplandelen (kapittel 3) var sentralt gjennom hele fagplanpiloten. Med tanke på utprøving av en modell for veilederteam, bidro erfaringene fra fagplanpiloten i stor grad til det omfattende veiledningsarbeidet som ble igangsatt høsten 2016 i kommunene.

Organisering av fagplanpiloten

- Prosjekteier: Norsk kulturskoleråd
- Prosjektansvarlig: Åste Selnæs Domaas
- Ansvarlig for prosjektgjennomføring: Rut Jorunn Rønning og Anders Rønningen
- Prosjektledelse, veilederteam: Rut Jorunn Rønning, Anders Rønningen og Inger-Anne Westby, som også er forfattere av rapporten
- Prosjektgruppe: Åste Selnæs Domaas, Inger-Anne Westby, Rut Jorunn Rønning, Anders Rønningen
- Arbeidsgruppe: Prosjektgruppe, veiledere og rektorer
- Mentorteam: Halvor Bjørnsrud og Gunnar Skaar (etter nyttår 2016)
- Samarbeidspartnere: Høgskolen i Sørøst-Norge og Norges musikkhøgskole

Partnerkommuner og kommunesamlinger

Prosjektledelsen vurderte kommuner tilknyttet IRIS-regionen¹ (Buskerud, Telemark og Vestfold) og Follopiloten² (Akershus og Østfold) for deltakelse, og inviterte ti aktuelle kommuner. Utvalget ble gjort utfra behovet for geografisk nærhet med tanke på gjennomføring. Det ble også lagt vekt på ulikhet i kommunestørrelse, fagtilbud og lokale samarbeidsrelasjoner.

Ved å velge kommuner som hadde/har tilknytning tidligere utviklingsprosjekt (IRIS og Follopiloten) vil en kunne regne med en høyere interesse for utviklingsarbeid generelt, og en mer intuitiv forståelse av hva dette arbeidet skulle være. To til tre kulturskoler med liknende størrelse og fagtilbud ble knyttet sammen i kommunegrupper som partnerkommuner. En eller begge/alle rektorer skulle bidra inn mot veiledergruppen (*som beskrevet nedenfor*). Kulturskolene i partnerkommunene skulle primært sikre nettverk mellom lærerne via fysiske og/eller virtuelle nettverksmøter i tillegg til kommunesamlingene.

Oversikt kommunesamlinger

Gruppene	Samling 1	Samling 2	Samling 3	Samling 4
Fredrikstad, Skien, Porsgrunn	9.11.15 (Porsgrunn)	17.12.15 (Fredrikstad)	27.1.16 (Horten)	3.3.16 (Horten)
Larvik, Ås	24.11.15 (Ås)	15.12.15 (Larvik)	19.2.16 (Horten)	1.3.16 (Horten)
Kongsberg, Vinje, Bø	27.11.15 (Bø)	14.12.15 (Bø)	15.2.16 (Bø)	8.4.16 (Bø)
Sørum, Oppegård	26.11.15 (Oppegård)	11.12.15 (Oslo)	12.2.16 (Oslo)	11.3.16 (Oslo)

¹IRIS er et treårig kulturskoleutviklingsprosjekt med mål om å bidra til et felles løft innen musikkopplæring for barn og unge gjennom kulturskoler i Buskerud/Telemark/Vestfold (BTV). Prosjektet er finansiert av Sparebankstiftelsen/Dextra Musica.

²Follopiloten er et prosjekt der Norges musikkhøgskole, Musikk i skolen, Sparebankstiftelsen/Dextra Musica og kommunene i Folloregionen prøver ut nye samarbeidsformer mellom høyere musikkutdanning og grunnopplæringen.

Antall deltakere på de fire samlingene i hver kommunegruppe:

Fredrikstad, Skien, Porsgrunn:	10 / 13 / 12 / 10 lærere	Fast: 3 ledere
Ås, Larvik:	8 / 10 / 7 / 6 lærere	Fast: 2 ledere
Sørum, Oppegård:	8 / 10 / 9 / 8 lærere	Fast: 3 ledere
Bø, Vinje, Kongsberg:	18 / 15 / 13 / 16 lærere	Fast: 3 ledere

Veiledergruppen

Veiledergruppen besto av prosjektledelsen og kulturskolerektorene i de ti kommunene.

Prosjektledelsen hadde hovedansvar for partnerkommuner, i veilederteam på to.

Veilederteamene ledet de fire samlingene/møtene mellom de respektive partnerkommuner, og fulgte opp henvendelser fra disse mellom samlingene/møtene i dialog med rektorene.

Veiledergruppen hadde til sammen fire egne samlinger og utarbeidet i fellesskap struktur og innhold for samlingene i prosjektet, i samarbeid med mentorteam.

Organisering av partnerkommuner og veilederteam

Partnerkommuner	Hovedansvar/ veilederteam	Fagområder
Bø, Vinje, Kongsberg	Anders Rønningen / Rut Jorunn Rønning	Teater og musikk (folkemusikk)
Fredrikstad, Skien, Porsgrunn	Anders Rønningen / Rut Jorunn Rønning	Dans og musikk
Ås, Larvik	Inger-Anne Westby / Rut Jorunn Rønning	Visuell kunst og musikk
Oppegård, Sørum, Lier	Inger-Anne Westby / Rut Jorunn Rønning	Teater, skapende skriving og musikk

Oversikt over samtlige møter med veiledergruppe og mentor team:

- 3.11.15 kl. 14-16, kombinasjon av fysisk møte i Oslo via internett
- 7.12.15 kl. 10-15, fysisk møte i Oslo
- 7.1.16 kl. 10-15, fysisk møte i Oslo
- 21.4.16 kl. 10-15, fysisk møte i Oslo

Teoretiske innfallsvinkler

De teoretiske innfallsvinklene har vært basert på fagdidaktisk grunnlagstenking med hovedvekt på å

- reflektere over egen praksis
- kunne delta i drøftinger om andres praksis gjennom etablerte praksisfellesskap
- kunne diskutere ulike kunnskaps- og læringssyn samt observere og analysere ulike undervisningssituasjoner med tanke på å utvikle kompetansefellesskap og delingskultur. (Bjørnsrud, 2015; Hanken og Johansen, 2013; F. V. Nielsen, 1998)

De fire kommunesamlingene har tatt for seg spørsmål og problemstillinger som:

- Hva er en rammeplan?
- Forholdet mellom nasjonale planer og lokale planer
- Hvordan kulturskolelærere kan arbeide med å knytte nye planer til egen undervisningspraksis
- Hvordan blir en læreplan til?
- Ulike nivå av læreplanarbeidet med særlig vekt på hvordan fagplanpiloten både er et utviklingsprosjekt og en høringsprosess

Noen fagdidaktiske modeller ble presentert, og deltakerne fikk prøve ut hvordan felles faglige begrep og språk kan bidra til å fremme en delingskultur. Å få anledning til å diskutere egen undervisningspraksis med lærere fra andre kulturskoler bidro til stort engasjement og motivasjon. Dette gjaldt kanskje særlig de fagområdene som bare har én eller to lærere fra hver kommune. Kulturskolelærere har ofte en sterk faglig identitet, og mange savner den faglige dialogen i undervisningshverdagen.

I den første fasen av fagplanpiloten var det bare rammeplanens generelle del (*kapittel 1 og 2*) som var kjent for deltakerne. Men diskusjonene dreide seg likevel i stor grad om hvordan rammeplanens intensjoner kunne videreføres i det lokale læreplanarbeidet og på hvilken måte kapittel 3 med de nasjonale fagplanene kunne inngå i et helhetlig planverk.

Rammeplan for kulturskolen er en veiledende plan, og gir store muligheter for lokalt handlingsrom og lokale valg. Samtidig er innføring av tre ulike program innen hvert fag et uttrykk for en ambisjon om større grad av variasjon i innhold og arbeidsmåter i undervisningen og mer fleksibel organisering.

I det lokale læreplanarbeidet er det en utfordring å skape balanse mellom det som skal være felles for alle kulturskoler og det som skal være den enkelte kommunes og læreres valg. Gjennom etablering av praksisfellesskap og metoder for skolebasert kompetanseutvikling, har fagplanpiloten forsøkt å skissere noen mulige arbeidsmåter i den enkelte kommune.

Kulturskolen har tradisjoner for mesterlære i de ulike kunstfagenes undervisning; en form for læring gjennom kunnskapsoverføring som tradisjonelt har vært basert på individuelt læreransvar for undervisningen, og i liten grad av kollektiv erfaringsdeling (Kvale, Nielsen, Bureid, og Jensen, 1999; K. Nielsen og Kvale, 1999). Det å drøfte og dele praksiserfaringer både med andre fra samme fagområde og på tvers av fag, ble en ny mulighet for samarbeid som fagplanpiloten kunne åpne for.

Metoder som har vært brukt

- **ITP (individuell-team-plenum, etter Bjørnsrud 2015) på samling 1 og 2.**
Gitte problemstillinger knyttet til undervisningspraksis har blitt drøftet individuelt og i team og presentert i plenum før en skriftlig tilbakemelding ble oppsummert av teamleder (les: rektor). De skriftlige oppsummeringene har resultert i at det har blitt felles oppsummering av totalt sju problemstillinger på vegne av alle deltakerne.
- **TIP (team-individuell-plenum, en tillemping av ITP) på samling 3.**
Tematikk knyttet til undervisningspraksis har blitt reflektert i team, som igjen har endt opp i problemstillinger som hver og en i teamet har besvart individuelt i brev form og sendt til prosjektledelsen. I plenumsøkt har hvert team presentert sine drøftinger og hvilke problemstillinger de har kommet fram til.
- **Generell drøfting i faggrupper/team og plenum.**
Ulike problemstillinger og oppgaver knyttet til undervisningspraksis, fagplanutkast og lokalt læreplanarbeid, har blitt presentert som utgangspunkt for drøfting og diskusjon i faggrupper/team eller i plenum.
- **Oppgaver etter de to siste samlingene.**
Gitte problemstillinger knyttet til høringen av fagplanutkastene ble arbeidet med på de to siste samlingene og i etterkant med frist for å svare til høringen på fagplanutkastene.
- **Prosjektledelsen av fagplanpiloten har oppsummert og analysert alt materiell**
gjennom hele perioden av samlinger og besvarelser. Dette materialet har gitt grunnlag for høringsinnspill fra fagplanpiloten.

Høringssvar

Som nevnt i innledningen hadde prosjektet flere formål. Ett av de viktigste formålene var å gi produktive høringssvar på de nasjonale fagplanene.

Høringssvaret ble utarbeidet med bakgrunn i de tilbakemeldinger som var innkommet gjennom ITP, brevmetoden og en åpen delingskultur i nettverkene samt inntrykk fra den helhetlige prosessen som hadde funnet sted (*gjennom prosjektledelsen og rektorene*).

Utkastet til høringssvar ble utarbeidet av prosjektledelsen og presentert for rektorene. Deretter ble innspillene fra rektorene innarbeidet i høringssvaret.

Det ble valgt en form på høringssvaret som inkluderer tilbakemeldinger på fagplanutkastet, informasjon om prosessen samt sitater og utsagn fra enkeltpersoner. Denne formen mener vi ivaretok forbindelsen mellom fagplanutkastet og praksisfeltet.

I det følgende refereres høringssvaret over rammeplanens kapittel 3 fra fagplanpiloten slik den ble innsendt til Norsk kulturskoleråd i april 2016.

Funn og resultat fra Fase 1 - ITP

Presentasjon av materiale og tentative funn

Følgende spørsmål ble presentert for lærergruppene i løpet av høstens samlinger:

- a. Hvordan kan jeg beskrive meg selv som lærer og hva som motiverer meg i en undervisningssituasjon?
- b. Hvilke av mine kunnskaper vil jeg dele med mine kollegaer, hvorfor og hvordan?
- c. Hva kjennetegner kvalitet i en lokal læreplan for mitt fag?
- d. Hva skal være felles for faget og hva skal være den enkelte lærers pedagogiske valg?
- e. Hvordan kan jeg som lærer bidra til at jeg selv får eierskap til og lyst til å bruke en lokal læreplan basert på nasjonal ramme- og fagplan?
- f. Hva opplever jeg fra mitt ståsted som viktig at beskrives i en lokal læreplan for at elever og foresatte skal oppfatte kulturskolen som en tydelig opplæringsaktør?
- g. Hvordan kan de opplæringstilbud vi har i dag tilpasses de tre aktuelle programområdene?

Med bakgrunn i de mønstre og temaer som er kommet fram i de skriftlige svarene fra deltakerne har vi valgt å formulere følgende to kategorier:

- Lærerens intensjoner og motivasjon
- Forholdet mellom nasjonal fagplan og lokalt læreplanarbeid

Tekst som nedenfor er skrevet i kursiv er direkte utsagn fra lærere. Den øvrige teksten tar utgangspunkt i referatene fra gruppe- og plenumssamtaler.

Lærerens intensjoner og motivasjon

Lærere har stort fokus på selve læringsprosessen. Kunstnerisk og pedagogisk frihet framholdes som avgjørende for å gi handlingsrom og variasjon i innhold og arbeidsmåter. De understreker sin interesse og motivasjon for undervisningen knyttet til den enkelte elevs læring og utvikling, de motiveres av å se at elevene utvikler faglige ferdigheter og prøver å tilpasse undervisningen slik at elevens individuelle behov blir ivaretatt.

Lærere ser seg selv som kulturformidlere og rollemodeller for sine elever. Når elever praktiserer sine ferdigheter i nye sosiale og kulturelle kontekster, skaper det faglig og personlig engasjement hos både elever og lærere.

- «Jeg er opptatt av håndverk og mestring»
- «Moro når elevene bruker det de har lært i sosiale sammenhenger»
- «Ingen lærere kommer uforberedt til undervisning, de som gjør det, er en utdøende rase»

Anbefalinger A

- Lærerens pedagogiske handlingsrom må ivaretas bedre enn det foreliggende fagplanutkast beskriver. Detaljeringsnivået er for høyt, og oppleves som bindende og begrensende.
- For at lærere skal føle at de kan ivareta den enkelte elevs læring og utvikling, enten det er i større eller mindre grupper, må det være muligheter for lokale, pedagogiske valg mht. innhold, arbeidsmåter og organisering av undervisningen.
- Lærerens rolle som kulturformidler og mulighetene for å gi elevene mestringsopplevelser i nye sosiale og kulturelle kontekster, er vesentlig for både elevenes og læreres motivasjon.

Forholdet mellom nasjonal fagplan og lokale læreplaner

Fagplanens primære funksjon er å utdype målsettingene fra kapittel 1.4. på fagenes premisser. Mange av lærerne bemerker at faghjulet/undervisningshjulet er hensiktsmessig å ha som felles plattform. Det bemerkes at felles del må omhandle mål, faser, undervisningstid og organisering. Mange påpeker at felles for alle, er en retningsgivende progresjonsmodell for ulike fag/instrument.

Den nasjonale fagplanen må ikke gripe så dypt inn i lærerens arbeid med planlegging, gjennomføring og evaluering av undervisningen at de opplever at det lokale læreplanarbeidet ikke har noen funksjon. Det er sentralt i svarene at lærerne ønsker et lokalt handlingsrom og ikke vil oppleve for stor nasjonal handlingstvang.

Når det gjelder målsetting for de enkelte fagene, vil stor grad av detaljering i den nasjonale planen kunne oppleves som «tvangstrøye», og resultere i at lærere heller velger sine egne mål knyttet direkte til egne undervisningsplaner.

- «Fagplanen skal være et arbeidsverktøy, ikke et kontrollorgan. Læreren har det pedagogiske ansvaret og må kunne bruke sin egenart.»
- «For at lærerne skal kunne få et eierskap til planen må den ikke være for detaljert. Det utkastet til fagplan for musikk som ble vist frem under samlingen har et alt for høyt detaljeringsnivå. Dette virker demotiverende og øker faren for at planen ikke vil bli tatt i bruk. Faghjulet er bra, men det meste av teksten egner seg bedre for en veiledning til en lokal læreplan enn som en fagplan.»
- «Det føles som om du har en elefant og skal få plass til den i en liten fyrstikkeske.»
- «Du skal lære mye av det samme om du går i en norsk kulturskole»
- «Som lærer må jeg ha forstått sammenhengen i den nasjonale ramme og fagplanen, det gjør jeg ikke per i dag. Jeg ser ikke en opplæringsammenheng i den. Det som er utformet i grunn- og kjerneprogram er intetsigende.»

Anbefalinger B

- Det lokale læreplanarbeidet må kunne forankres i en nasjonal fagplan som avklarer forventningene innenfor de ulike programområdene.
- Det lokale læreplanarbeidet må preges av handlingsrom og frihet fra handlingstvang.
- Grunnprogrammet bør likestilles med kjerneprogrammet og fordypningsprogrammet, og være et lavterskeltilbud for både grupper og enkeltelever.
- Mål for fagene må forankres i kapittel 1.4., men utarbeides på det enkelte fags premisser. Målene må gi retning for det faglige arbeidet uten å begrense lærerens pedagogiske handlingsrom.

Erfaringer med fagplanpiloten, innspill til videre prosess- og utviklingsarbeid

Som tidligere nevnt, var høringen av rammeplanens kapittel 3 en tredelt prosess, med både gjørings- og høringsprosess. Vi i prosjektledelsen har med bakgrunn i erfaringer fra prosessen med fagplanpiloten dokumentert resultatet av denne fasen med tanke på innspill til videre kulturskoleutviklingsarbeid.

Aksjonslæring som kulturskoleutvikling

Aksjonslæring har vært en viktig strategi i fagplanpiloten og en gjennomgående tematikk på veiledersamlingene.

Aksjonslæring er gjerne en strategi for å skape individuelle og kollektive refleksjoner gjennom deltakernes erfaringer og kunnskap om et valgt tema. Strategien kobles sammen med utvikling og læring i organisasjoner. Aksjonslæring er i denne sammenheng brukt for å finne deltakernes tolkning av utvalgte tekster i rammeplanen for kulturskolen.

Det ble gjort gjennom en tilpasset aksjon hvor deltakerne gav skriftlige svar på spørsmål som prosjektledelsen så på som sentrale i høringen. Prosessen gav også nye spørsmål, som ble sentrale i den videre høringsprosessen. *(Bjørnsrud, 2006; Tiller, 2004).*

I forbindelse med planleggingen av fagplanpiloten, ble det lagt opp til at nettverk og erfaringsdeling skulle ligge til grunn for refleksjon og drøfting av kulturskolepraksis i forhold til planverk for kulturskolen. Dette gjorde at partnerkommunene ble satt sammen på grunnlag av en viss likhet mellom de respektive kulturskolenes egenart og med fokus på den enkelte kulturskoles fagområder.

Det var også vektlagt at kulturskoler som vanligvis ikke samarbeidet, skulle kunne oppnå synergier ved å bli kjent med nye kollegaer. Dette gjaldt både pedagoger og ledere. I begynnelsen av prosjektet var det derfor viktig å bli kjent, og å skape trygghet, tillit og respekt mellom alle parter. Prosjektledelsen opplevde dette som vellykket allerede på første samling.

En betydelig suksessfaktor var at pedagogene fikk dele egne erfaringer og kunnskap med andre pedagoger innen samme fagområde og reflektere forholdsvis fritt over dette. Det opplevdes også som at det for lederne var innholdsrikt og nyttig å gå inn i nye forum og samarbeidskonstellasjoner med andre lederkollegaer.

Vår erfaring var at både faggrupper/fagteam og kollegabasert veiledning er grunnleggende viktig for at kulturskolen skal få utvikle seg som organisasjon. Dette er også viktig for at det også skal skje individuell utvikling. Dette er også tydelig i dokumentasjon samlet sammen gjennom bruk av metoder som er beskrevet tidligere i rapporten.

Innholdet både på veileder- og kommunesamlingene ble valgt ut i fra tanken om at det skulle bidra til en utviklingsprosess lokalt. Veiledersamlinger var forberedende møter til kommunesamlingene. Et hovedfokus var å skape en prosess som skulle føre til en konstruktiv tilbakemelding på arbeidet til rammeplanens kapittel 3, fagplanene, og høringsinnspill til utkastet

til disse. Deltakernes innspill og dokumentasjon fra gruppenes arbeid på og mellom samlingene, har bidratt til å forme innhold. Slik synliggjøres lærernes tilbakemeldinger og at de opplever å bli tatt på alvor.

Mange av deltakerne var i forkant av første samling usikre på hva som skulle være innholdet i fagplanpiloten og hvordan de selv skulle bidra. Denne reaksjonen var forventet og forberedt fra prosjektledelsens side, og ble et godt utgangspunkt for at pedagogene sammen med lederne i fagteam kunne reflektere og drøfte sitt fag og sin kulturskoles forhold til rammeplanens kapittel 1 og 2 i sammenheng med det kommende kapittel 3. Det være seg forhold rundt eierskap, taus kunnskap, involvering, påvirkning, pedagogisk og lokalt handlingsrom. Gjennom en gradvis og prosessorientert tilnærming, var det mulig å komme fram til en reflektert og overordnet tilnærming til planverk.

Ved å holde fokus på sammenhengen mellom plan og praksis, og hva som skal til for at lærerne kan oppleve et planverk som relevant, ble tilbakemeldingene innrettet for å gi så produktive innspill til fagplanutkastet som mulig:

Hva skal til for at planene skal kunne føre til utvikling for kulturskolen og for den enkelte pedagogs praksis?

Det var i hele prosessen fokus på sammenhengen mellom nasjonale og lokale planverk. Det kom tydelig fram at lærerkollegiet blir frustrert om de ikke blir involvert i prosessarbeid. For at de skal få eierskap til planverk og kjenne interesse, lyst og ansvar til å bruke det i praksis, er det en forutsetning at lærerkollegiet får påvirke innholdet i lokale læreplaner.

På de første samlingene var det hovedfokus på å se og reflektere rundt sammenhenger fra rammeplanens kapittel 1 og 2 inn mot utkastene av kapittel 3. Det at den enkelte kulturskolen, det enkelte fagområdet, den enkelte pedagogen, kan se seg selv i forhold til en større sammenheng og samtidig beskrive hva som skal til for å oppnå et eierskap og en påvirkning, var viktige momenter gjennom hele piloten. Dette var viktige faktorer som ble drøftet med tanke på det pedagogiske og lokale handlingsrommet i forhold til nasjonale planverk.

Proessen startet med refleksjon over egen undervisningspraksis, og etablering av trygghet i fagnettverkene. Prosjektledelsen anså det som helt vesentlig å gi denne prosessen god tid, kanskje til og med lengre tid enn deltakerne selv ønsker. Dersom fagplanutkastene til høringen hadde foreligget ved pilotens start ville det blitt vanskelig å ta så god tid i denne fasen.

Det ble skapt trygghet ved at prosessene gikk over tid. Tid til meningsfullt felleskap, og utviklingen av en delingskultur skapte et godt grunnlag for arbeidet med fagplankapitlet. Dette ga lærerne tid til å tenke gjennom hvordan planen skulle kunne bli best mulig. En forbindelse ble skapt mellom lærernes praksis og hvordan planene kunne være relevante og utgjøre en forskjell inn mot denne. Et mye brukt ord i prosessen var *brukbarhet*, og dette ble bevisst brukt av veilederne.

I stedet for at lærerne gikk inn i en tolkning og kritikk av fagplanutkastet, ble utkastet knyttet opp mot lærernes egen praksis. Grunnlaget for dette ble lagt i spørsmål (ITP) tidlig i prosessen og handlet for eksempel om hva som skal til for at en nasjonal læreplan skal være god. Ved å reflektere over egen praksis, og hvordan en plan prinsipielt kan bidra til å gjøre undervisningen bedre ble det således lagt produktive føringer på høringen.

Kulturskolelærernes refleksjoner rundt egen praksiserfaring og i forhold til planverk, med drøfting av dette i fagteam og plenum på en systematisk og strukturert måte, er en form for aksjonslæring. Med bakgrunn i beskrivelsen av aksjonslæring som høringsprosess og kulturskoleutvikling, mener vi at erfaringene fra fagplanpiloten bidrar til å belyse hvordan en kan jobbe med aksjonslæring innen kulturskoleutvikling.

Proessen i et teoretisk-metodisk perspektiv

Satt i et kulturskoleutviklingsperspektiv, mener vi i prosjektledelsen at denne prosessen med bruk av aksjonslæring i en høringsprosess har gitt følgende faktorer:

- Den framskaffer fruktbare og praksisnære høringssvar
- Den initierer en utviklingsprosess i kollegiet
- Det etableres en delingskultur i kollegiet
- Det etableres en kultur for refleksjon over teori og praksis i kollegiet

Denne måten å arbeide med utvikling på, kan settes i følgende teoretiske perspektiv: En planprosess, eller en utviklingsprosess som starter i kollegiets praksis, og ut i fra dette finner mønstre, kan sies å være *induktiv*. En induktiv metode går fra enkelte fakta og forsøker å finne allmenne prinsipper. Da starter prosessen i praksis og en finner momenter som kan løftes ut og sammenfattes i en plan eller i mer allmenngyldige tiltak. Aksjonslæring vil alltid være induktivt idet det tas utgangspunkt i en praksis, en case, en analyse av lokale forhold eller liknende.

En høringsprosess som går rett inn i en fagplans innhold, og derfra utleder hvordan undervisningen bør være, kan kalles *deduktiv*. En går da fra et allment prinsipp til hvordan den enkelte praksis bør være. I læreplanteori vil dette være at en ut i fra en overbyggende plan ser for seg hvordan en kan konkretisere undervisningsinnhold og arbeidsmåter i en lokal plan. Som høringsprosess vil derfor det å starte med utgangspunkt i planutkastet og videre se for seg hvordan dette passer med ønsker for egen undervisning, kunne kalles en deduktiv metode.

I fagplanpiloten var det en kombinasjon av induktiv og deduktiv metode. I oppstarten av prosessen ble det lagt til rette for å bygge en delingskultur basert på tillit. Innsyn i pågående fagplanarbeid og i utkastene til disse ble etter hvert og gradvis en del av samlingsenes innhold. Gjennom dette kunne erfaringer og kunnskaper deles fritt. Vi anser dette som helt essensielt, og det har gitt muligheter for å kombinere aksjonslæringsprosesser og grunnlag for en økt delingskultur med tilbakemeldinger til høringen av fagplanutkastene.

Det er viktig å påpeke at økt delingskultur skapte trygghet og sammenheng mellom den enkelte læreren og fagplanen. Høringsprosessen som også var en utviklingsprosess var dermed ikke rent deduktiv – slik den hadde blitt dersom en starter i planene og deduserer ut i fra den hvilke konsekvenser det gir for skolen/egen undervisning.

Det var heller ikke en ren induktiv prosess, altså at en starter ut i fra egne erfaringer og egen praksis og ut i fra det bygger oppover mot en plan eller tiltak som da skal svare til behovene i den etablerte praksisen.

Vi mener at metodikken i ble utført etter en metode som kan kalles *abduktiv*. Abduksjon kan i dette tilfellet forklares ved å utnytte eksisterende kunnskap og referanserammer for å finne mønstre i dette som kan begripeliggjøre de ytre strukturene som påtreffes (*Alvesson*

og Sköldberg, 2008, s. 57). Altså forstås fagplanutkastet som var til høring her som «de ytre strukturene». Under hele prosessen reflekterte og delte lærerne over egne praksiser og erfaringer. I løpet av prosessen ble det innført deler av fagplanutkastene og disse ble drøftet mot lærernes egne praksiser og erfaringer.

Denne formen for metodikk og tilnærming vil vi anbefale, fordi den gir synergier både i en høringsprosess – ved at høringsvaret kan være mer relevant mot feltets praksis – og i en utviklingsprosess, der en foreløpig teori – i dette tilfellet fagplanutkastet – fungerer som en katalysator for refleksjon rundt egen praksis.

Oppsummering og innspill

Rektorenes erfaring med prosjektet

På siste veiledersamling med alle involverte rektorer, veilederne og mentorer, hadde vi en evalueringsrunde med erfaringsdeling. Rektorene fikk tid til å forberede sine svar, som skulle være svært korte og konsise, og presenteres i plenum. Vi ba spesielt om refleksjon omkring følgende:

- Delingskultur
- Hva har vært nyttig?
- Fagnettverk
- Implementeringsprosesser

Under punktet *delingskultur* kom det fram at rektorene mente det hadde blitt en god delingskultur i gruppene, med gode prosesser, høy grad av trygghet og fornøyde deltakere. Deltakerne i prosjektet fikk mulighet til å drøfte lokale utfordringer og dermed oppdage nye perspektiver som de kunne være enige eller uenige i.

Rektorene mente at delingskulturen la til rette for både eierskap til planene, til planarbeid generelt og økt bevissthet rundt egen praksisutøvelse.

På spørsmålet *Hva har vært nyttig?* svarte rektorene at arbeidsmetodene har ført til stort engasjement, god kunnskap om læreplanverk og trening i å arbeide strukturert og systematisk. Det har også gitt bedre innsikt i og forståelse av organisasjonens (skolens) forskjellige virksomheter.

Rektorene verdsatte organiseringen i *fagnettverk*. De mente også at lærerne opplevde fagnettverk som nyttig fordi de traff fagfeller og kunne diskutere fag og metode. Med tanke på kulturskoler hvor det bare er én eller svært få lærere innen samme seksjon, er det inspirerende å møte andre med samme fagbakgrunn. «De trengte det!», sa rektorene. Rektorene har opplevd at det er store ulikheter fra skole til skole.

Om *implementeringsprosesser* sa rektorene at det ble brukt gode modeller som kan benyttes på den enkelte skolen i et implementeringsarbeid. Det var realistisk og praktisk gjennomførbart, men frambrakte også en del frustrasjon og kaos. Noen mente at fagplanutkastene kom for sent inn i prosessen. Mange forskjellige meninger kom fram gjennom gode refleksjonsverktøy. ITP-metoden var nyttig. Det var viktig å «lande» på siste samling. Pilotarbeidet har metodisk inspirert den kommende implementeringsprosessen.

Erfaringen vi sitter igjen med etter å ha gjennomført fagplanpiloten, er at arbeidet har bidratt til en bredere og dypere forståelse for hvordan planverk kan fremme ulike typer faglig utviklingsarbeid.

Fra vårt ståsted som prosjektledelse og med bakgrunn i tilbakemeldinger fra deltakerne, viser det seg at selve organiseringen av fagplanpiloten har vært en viktig årsak til at vi mener å ha oppnådd mer enn selve høringsprosessen. Derfor mener vi at de organisatoriske grepene som ble valgt, og som er skissert tidligere, kan være hensiktsmessige å bruke i videre kulturskoleutviklingsarbeid.

I tillegg til fagplanpilotens oppdrag som først og fremst var en del av en større høringsprosess på arbeidet med de nasjonale fagplanene, mener vi i prosjektledelsen å ha identifisert følgende effekter av samarbeidet i teamene og mellom kommunene:

Fagnettverk

Utvidet lærersamarbeid både på tvers av kommuner og innenfor egne faggrupper:

Team og fagnettverk var en viktig del av fagplanpiloten. Kulturskolelærere fra to til tre ulike kommuner ble satt sammen i team basert på fagområde. Teamene fikk på alle samlingene mye tid til individuelle refleksjoner og til å diskutere med hverandre. Deltakerne meldte tilbake at det var fruktbart å diskutere med lærere som hadde andre og ulike erfaringer og utfordringer i sin undervisningshverdag enn de selv.

Det har blitt gitt positive tilbakemeldinger fra både lærere og ledere i kulturskolene på det å møte kollegaer innen sine fag fra andre kommuner. Flere kulturskoler har kanskje bare én lærer innen et fag, og disse lærerne opplevde i spesielt stor grad at fagplanpiloten ga viktige faglige kontakter og inspirasjon.

Ledersamarbeid

Ledersamarbeid mellom kommuner som var organisert i samme team:

Kulturskolerektorene fikk i oppgave å være sekretærer i arbeidet med ITP-metoden. Det ga rektorene god innsikt i hvilke utfordringer kulturskolelærere på tvers av kommunegrenser har i undervisningen. Lederne hadde i tillegg til kommunesamlingene egne samlinger med arbeidsgruppen og mentorene.

Disse samlingene ga rom for mer drøfting av tematikken som ble berørt på kommunesamlingene, samt drøftinger av tilbakemeldinger underveis, innspill til videre innhold i fagplanpiloten, og til slutt innspill til hørings svar og tilbakemelding på selve prosessen rundt fagplanpiloten.

Kulturskoleutviklingsarbeid

Med rammeplan og lokale læreplaner som innhold:

Fagplanpiloten fikk – i tillegg til høringsfunksjonen – også karakter av å være et incitament for faglig utviklingsarbeid i den enkelte kommunen. Innføringen av rammeplanen er en mulighet til å etablere et langsiktig faglig utviklingsarbeid, der alle lærere kan delta i utformingen av lokale læreplaner for sine fag. Det ble lagt opp til mye arbeid for deltakerne både på og mellom samlingene. Oppgavene deltakerne fikk bygget opp under de teoretiske innspillene ga muligheter for å «øve seg» sammen med andre. Metodene (ITP, TIP) fungerte godt for lærere som er vant til å jobbe mye alene, men som savner det faglige og sosiale fellesskapet.

Team- og plenumsdiskusjonene bidro til god erfaringsutveksling og inspirasjon til delingskultur. Et godt grep var også å la rektorene få en sekretærfunksjon i gruppene. Det medførte stor aktivitet blant lærere. Rektor som veileder kan i utgangspunktet være en litt problematisk relasjon, fordi det er et asymmetrisk forhold mellom rektor og lærer. En slik relasjon rommer maktforhold som ikke nødvendigvis fremmer den faglige veiledningssamtalen.

Med lederteam på tvers av kommuner, kan rektorer fungere som veiledere i andre kommuner enn sin egen. Rektorene er også fagpersoner, men de er i tillegg i en lederrolle. Det vil være naturlig å arbeide videre med at det er veiledning lærere og ledere skal arbeid med, ikke rådgivning.

Ett område som ganske tidlig dukket opp som uklart, var de mange ulike forståelsene av læreplanbegrepet. Diskusjonene rundt læreplaner og planverk generelt, berører muligens noe av rammeplanens intensjoner om større grad av systematikk og dokumentasjon av mål, innhold, arbeidsmåter og vurdering. Dette er et stort utviklingsområde, og gjennom fagplanpiloten fikk vi i det minste erfare at samarbeid på tvers av kommuner og fag, ga inspirasjon til både lærere og ledere.

Organisasjonsutvikling

For Norsk kulturskoleråd:

Fagplanpiloten ble gjennomført på en måte som ikke har vært prøvd ut i Norsk kulturskoleråd tidligere. I fagplanpiloten samarbeidet kulturskolerådets rådgivere og representanter fra høyere utdanning om innholdet i kommunesamlingene, og de fungerte som støttespillere overfor kommunene. Gjennom dette fikk vi erfaringer med hvordan en slik samarbeidsstruktur kan organiseres.

Modellen med veilederteam har bidratt inn mot Norsk kulturskoleråds arbeid gjennom tidligere nevnte Fase 2 i hørings- og gjøringsprosessen. Fagplanpiloten (Fase 1), ga gjennom samarbeidet mellom kulturskolelederne, prosjektledelse og mentorer en solid base for bedre veiledning til kommunen. Det å kunne dra nytte av en mentorordning har bidratt til å nyttiggjøre seg i større grad av erfaringer fra et bredere felt av grunnskole-, kommune- og UH-sektor i kulturskoleutvikling.

Fagplanpiloten var med å legge grunn for innhold og gjennomføring av hørings- og gjøringsprosessens Fase 2, hvor alle ansatte i Norsk kulturskoleråd var involvert eller ansvarliggjort på ulike vis. Denne måten å arbeide på har vært en god treningsarena for Norsk kulturskoleråd i møte med de forskjellige leddene i kommunestrukturen samt bidrag til og veiledning i kulturskoleutvikling.

Innspill til videre kulturskoleutviklingsarbeid i regi av Norsk kulturskoleråd

- Legge til rette for faggrupper på tvers av kulturskoler
- Legge til rette for erfaringsbaserte ledernetverk
- Legge til rette for kollegabasert veiledning for pedagoger og ledere
- Legge til rette for nettverk mellom regional UH-sektor og regionale kulturskolenettverk

Litteraturliste

- Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion : vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (2. uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Bjørnsrud, H. (2006). Om skoleledere og læreres læring i Kunnskapsløftet. *Norsk pedagogisk tidsskrift (trykt utg.)*. 90(2006)nr. 6.
- Bjørnsrud, H. (2015). *Skolebasert kompetanseutvikling - Organisasjonslæring for delingskultur*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hanken, I. M., & Johansen, G. (2013). *Musikkundervisningens didaktikk* (2. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Kvale, S., Nielsen, K., Bureid, G., & Jensen, K. (1999). *Mesterlære : læring som sosial praksis*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Nielsen, F. V. (1998). *Almen musikkdidaktik* (2. rev. og bearb. udg. ed.). København: Akademisk Forlag.
- Nielsen, K., & Kvale, S. (1999). *Mesterlære som aktuell læringsform*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1999.
- Tiller, T. (2004). *Aksjonsforskning i skole og utdanning*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

NORSK KULTURSKOLERÅD

kulturskoleradet.no